

Agnieszka Bretyn

Uniwersytet Szczeciński

ZMIANY WYPOSAŻENIA GOSPODARSTW DOMOWYCH W DOBRA TRWAŁEGO UŻYTKU W POLSCE A JAKOŚĆ ŻYCIA

Wprowadzenie

Zachowania gospodarstw domowych na rynku dóbr trwałego użytku można traktować z jednej strony jako jeden z przejawów zmian zachodzących w konsumpcji, z drugiej zaś jako jeden z wyznaczników poziomu i jakości życia.

Celem artykułu jest analiza i ocena poziomu wyposażenia gospodarstw domowych w Polska w dobra trwałe, rozpatrywanego w kontekście jakości życia w latach 2000-2012.

Gospodarstwa domowe w niniejszym artykule rozumiane są zgodnie z definicją stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny. Podmioty te obejmują osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się, tj. łączące dochody, wydatki i majątek¹. Głównymi źródłami danych, które zostały wykorzystane w opracowaniu, są informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), Eurostat, Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ), Komisję Nadzoru Finansowego (KNF) oraz różne ośrodki badawcze. Analizę danych statystycznych w układzie przekrojowym i czasowym wykonano z wykorzystaniem programu Excel.

1. Jakość życia – ujęcie teoretyczne

Pomimo wzrastającego zainteresowania koncepcją jakości życia w literaturze nie ma jednoznacznych określeń charakteryzujących tę kategorię. Termin ten ma bowiem wiele wymiarów: filozoficzny, społeczny, kulturowy, medyczny, czy wreszcie ekonomiczny.

¹ Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008-2011, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2013, s. 41.

Dyskusje na temat jakości życia toczono już w czasach starożytnych. Od początku pojęcie to wiązane było z zadowoleniem, satysfakcją, szczęściem czy spełnieniem. Myśliciele od najdawniejszych czasów starali się określać najistotniejsze jednostkowe cele, których realizacja prowadziła do satysfakcjonującego życia. Próbowali także odnaleźć wskazówki, jak cel ten osiągnąć.

W XX wieku termin jakość życia po raz pierwszy został użyty przez Arthura Pigou w 1920 roku w pracy *Ekonomika dobrobytu* do określenia pozaekonomicznych aspektów dobrobytu społecznego². Należy jednak podkreślić, iż do połowy XX wieku jakość życia była bardziej kategorią socjologiczną i psychologiczną. Współcześnie wzrastające zainteresowanie jakością życia przypada na lata 50. ubiegłego wieku. Powodem tego był m.in. rozwój gospodarczy krajów zachodnich po II wojnie światowej i związany z nim wzrost konsumpcji, który jednak nie przekładał się na zwiększenie zadowolenia i poprawę nastrojów społecznych. Wówczas to jakość życia zaczęła być traktowana także jako pojęcie ekonomiczne, próbujące określić, co oddziałuje na dobre życie. Od tego momentu stopniowo też zwiększała się liczba domen (cech, kryteriów oceny) ważnych dla jakości życia.

Funkcjonuje zatem wiele węższych lub szerszych definicji, począwszy od rozumienia tego pojęcia jako dobrobyt czy sama konsumpcja³. Marta Kusterka wskazuje, iż jakość życia współtworzą takie elementy jak: bogactwo rozumiane jako dobra materialne znajdujące się w posiadaniu ludzi, bezpieczeństwo zarówno w wymiarze zdrowotnym, jak i w aspekcie utraty mienia (np. przestępczość) oraz w sensie ekonomicznym (np. niezbędne środki finansowe), zdrowie i samopoczucie, stan środowiska przyrodniczego, bogactwo duchowe związane z dostępem do edukacji i kultury, poczucie przynależności do lokalnej społeczności, stosunki międzyludzkie⁴.

Próbą szerokiego i pełnego zdefiniowania pojęcia jakości życia jest propozycja Czesława Bywalca. Określa on jakość życia jako stan satysfakcji, szczęścia, zadowolenia, płynący z całokształtu egzystencji, czyli: z korzystania ze środowiska przyrodniczego, dobrego stanu zdrowia, pomyślności w życiu, pozycji społecznej, dobrobytu oraz konsumpcji⁵.

² M. Łuszczyk, *Pomiar jakości życia w skali międzynarodowej*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013, s. 99.

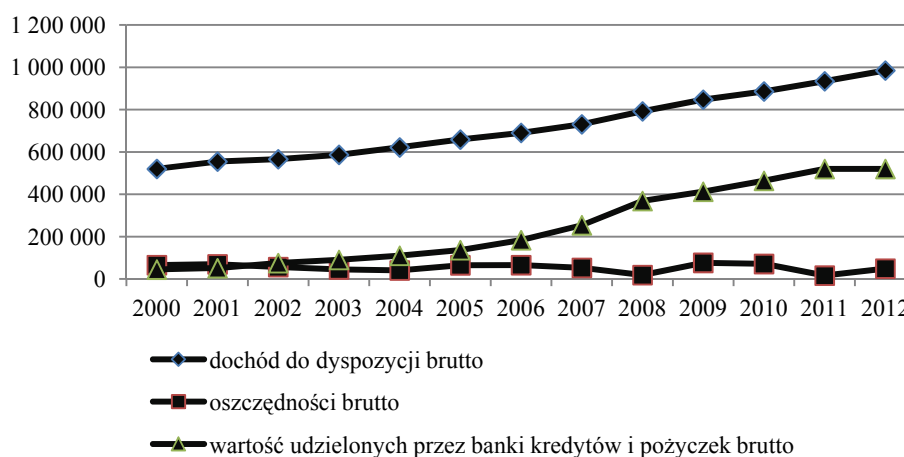
³ C. Bywalec, *Konsumpcja w teorii i praktyce gospodarowania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 35.

⁴ M. Kusterka, *Jakość życia w aspekcie wybranych wskaźników ekorozwoju*, w: *Jakość życia w perspektywie nauk humanistycznych, ekonomicznych i ekologii*, red. J. Tomczyk-Tołkacz, AE we Wrocławiu, Jelenia Góra 2003, s. 190.

⁵ C. Bywalec, *Konsumpcja...*, op. cit., s. 36.

2. Zmiany wyposażenia polskich gospodarstw domowych a jakość życia

Jednym z czynników, który w najwyższym stopniu determinuje wielkość i strukturę konsumpcji gospodarstw domowych, jest dochód do dyspozycji. Ogólnie ujmując, im wyższy dochód, tym wyższa konsumpcja i na odwrót. Ponadto przy wyższej zamożności dochody przeznaczane są głównie na poprawę jakości konsumpcji⁶. Wysokość dochodów stanowi zatem istotną informację dla analizy poziomu i struktury wydatków gospodarstw domowych, w tym na wyposażenie w dobra trwałego użytku. Należy także zauważyć, iż dobra trwałego użytku gromadzone są i konsumowane w długim czasie. Dlatego też, szczególnie w ich przypadku, istotne znaczenie ma także poznanie poziomu oszczędności będących w dyspozycji gospodarstw domowych, jak również poziomu zadłużenia.

Rys. 1. Główne kategorie ekonomiczne w sektorze gospodarstw domowych w Polsce latach 2000-2012 (w mln zł)

Źródło: Na podstawie: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008-2011, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2013, s. 56; Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2008-2012, GUS, Warszawa 2013, s. 98; Monitoring banków 2005-2010, GUS, Warszawa 2010, s. 157; Monitoring banków 2012, GUS, Warszawa 2013, s. 133; Mały rocznik statystyczny 2004, GUS, Warszawa 2004, s. 160.

Wraz ze wzrostem PKB lata 2000-2012 cechowały się systematycznym wzrostem dochodów do dyspozycji. W badanym okresie występowała też duża zmienność oszczędności, związana była m.in. z wahaniami wartości korekty z tytułu zmiany udziałów netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emery-

⁶ Zachowania polskich konsumentów w warunkach kryzysu gospodarczego, red. E. Kieźel, S. Smyczek, Placet, Warszawa 2011, s. 37.

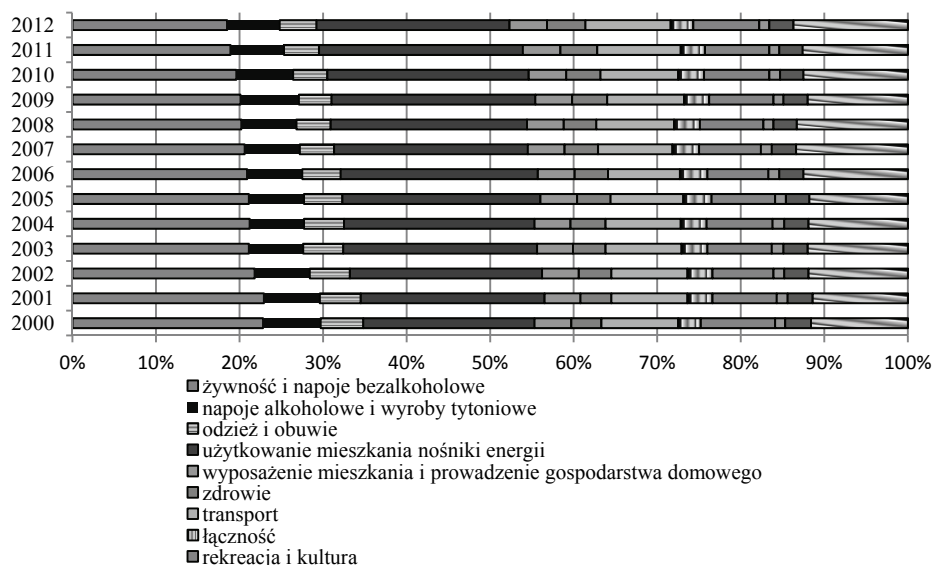
talnych w poszczególnych latach czy też światowym kryzysem finansowym. W latach 2000-2012 zaobserwowano także wzrost dostępności kredytów (mimo niekorzystnych skutków związanych ze światowym kryzysem popyt na kredyty dla gospodarstw domowych wzrósł). Zmiany stopy procentowej (w szczególności występujące spadki) w badanym okresie również sprzyjały substytucji przyszłej konsumpcji obecną.

Istotną cechą charakterystyczną preferencji konsumpcyjnych gospodarstw domowych jest struktura wydatków konsumpcyjnych. Analizując kształtowanie się wydatków gospodarstw domowych w Polsce, można zauważyć liczne przemiany, jakie dokonały się na przestrzeni badanych lat. Najwyższy udział w wydatkach ogółem mają dwie grupy wydatków: na żywność oraz na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Należy jednak wskazać, iż procentowy udział tych pierwszych wykazuje tendencję malejącą. Można zatem stwierdzić, iż wzrost dochodów w analizowanym okresie i jednoczesny procentowy spadek udziału wydatków na żywność w wydatkach ogółem potwierdza prawidłowość sformułowaną w prawie Engla.

W 2000 roku wydatki na żywność dominowały w całości wydatków gospodarstw domowych⁷. Na drugiej pozycji plasowały się natomiast wydatki związane z mieszkaniem. Należy jednak zauważyć, iż od 2002 roku sytuacja uległa zmianie – od tamtej pory największy udział stanowią wydatki na utrzymanie mieszkania – w 2000 roku wynosiły 20,5%, w 2012 roku – 23,1%. W badanym okresie udział wydatków na wyposażenie mieszkania w całości wydatków gospodarstw domowych był względnie stały i wynosił około 4,5%. Należy ponadto wskazać, iż na skutek zachodzących przeobrażeń oraz trendów zmienił się także udział wydatków podstawowych oraz wydatków swobodnego wyboru w wydatkach konsumpcyjnych ogółem⁸. Udział wydatków podstawowych w wydatkach konsumpcyjnych ogółem w 2000 roku wynosił 58,2%, a w 2012 roku już 57,3%. Jednocześnie wzrósł nieco udział wydatków swobodnego wyboru. Strukturę wydatków konsumpcyjnych w latach 2000-2012 w Polsce zaprezentowano na rys. 2.

⁷ Mały rocznik statystyczny 2013, GUS, Warszawa 2013, s. 196; Mały rocznik statystyczny 2012, GUS, Warszawa 2012, s. 192.

⁸ Do wydatków podstawowych zaliczono wydatki na żywność, mieszkanie, odzież i obuwie, higienę i ochronę zdrowia. Do wydatków swobodnego wyboru – wydatki na transport, łączność, kulturę i rekreację. Konsument i jego zachowania na rynku europejskim, red. E. Kieźel, PWE, Warszawa 2010, s. 23.

Rys. 2. Struktura wydatków konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych w Polsce w latach 2000-2012

Źródło: Na podstawie: Mały rocznik statystyczny 2013, GUS, Warszawa 2013, s. 196; Mały rocznik statystyczny 2012, Warszawa 2012, s. 192.

Biorąc pod uwagę dynamikę zmian w zakresie wydatków konsumpcyjnych (tabela 1) należy zauważyć, iż w 2012 roku największy wzrost w stosunku do 2000 roku odnotowano w kategorii wydatków na zdrowie, transport (o 129%), użytkowanie mieszkania (o 132%) oraz na jego wyposażenie (o 113%).

Tabela 1

Dynamika wydatków gospodarstw domowych w Polsce w latach 2001-2012
(rok 2000 = 100)

Wyszczególnienie wydatków	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Żywność i napoje bezalkoholowe	106,7	108,2	107,5	117,0	121,0	127,4	135,0	145,7	151,7	156,7	162,3	167,2
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	102,9	107,7	109,8	118,3	124,6	132,0	142,6	156,3	172,6	177,6	182,0	186,0
Odzież i obuwie	102,6	106,9	108,4	116,9	118,0	124,7	121,1	130,9	132,2	147,8	161,5	175,4
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	114,1	127,8	131,9	139,9	151,8	160,6	169,3	188,9	205,9	214,5	234,0	232,6
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	104,2	114,4	114,8	123,0	130,3	138,2	148,3	164,2	174,4	187,7	199,7	213,3

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Zdrowie	111,4	123,5	127,9	148,2	147,6	156,5	167,5	182,9	200,6	212,4	244,7	265,5
Transport	105,8	112,6	115,7	124,0	124,5	130,2	145,2	168,1	173,6	185,2	213,5	229,3
Łączność	115,3	124,4	131,9	143,8	162,5	169,8	178,3	191,5	192,5	205,2	212,0	207,1
Rekreacja i kultura	91,4	93,0	100,2	110,9	111,6	114,6	124,6	140,9	149,1	159,8	170,3	183,8
Edukacja	115,0	128,1	133,6	143,2	137,2	150,8	162,0	165,7	174,8	193,0	196,7	200,2
Restauracje i hotele	102,7	105,8	108,8	116,6	119,9	130,8	138,1	148,7	161,2	167,5	178,4	195,2
Inne towary i usługi	103,8	115,8	120,0	127,9	132,5	149,1	171,6	188,4	177,8	195,4	211,2	241,4

Źródło: Na podstawie: Roczne wskaźniki makroekonomiczne, http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/1772/1/5/wybrane_miesieczne_wskaźniki_makroekonomiczne_cz_i.xls, dostęp: 5.04.2014.

Liczba i jakość dóbr, w jakie wyposażone są gospodarstwa domowe, determinuje stopień zaspokojenia ich potrzeb, a tym samym wpływa na zadowolenie z aktualnej sytuacji. W skład wyposażenia wchodzi przedmioty i urządzenia, które służą zaspokojeniu różnorodnych potrzeb, w tym: podstawowych (np. chłodziarki, pralki), związanych z kulturą, rozrywką i rekreacją (np. sprzęt TV, sprzęt sportowy) oraz innych (np. komputery). Należy także zauważyć, iż oprócz bezpośredniego zaspokojenia potrzeb ułatwiają pracę i zmniejszają wysiłek przy jej wykonywaniu, ograniczają czas wykonywania prac domowych, limitują ilość czasu wolnego i sposób jego zagospodarowania⁹, wpływając na jakość życia członków gospodarstwa domowego. Zmiany wyposażenia gospodarstw domowych w wybrane dobra zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2

Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrane dobra trwałego użytku w latach 2000-2012 (wyrażone w %)

Wyszczególnienie	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Odbiornik telewizyjny	98,8	98,4	97,6	98,2	98,5	98,5	98,5	98,5	98,4	98,42	97,9
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej	48,1	49,7	48,9	48,2	48,9	51,8	55,9	60,3	64,5	67,6	69,4
Zestaw kina domowego	–	–	–	–	11,2	14,3	15,5	16,2	17,1	15,6	14,6
Zestaw do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku (wieża)	34,5	44,9	42,3	43,8	44,1	44,9	43,3	42,3	41,6	37,6	34,1
Radiomagnetofon z odtwarzaczem płyt kompaktowych	–	–	19,4	23,2	25,7	28,0	23,7	23,7	24,5	20,1	18,5

⁹ K. Gutkowska, I. Ozimek., W. Laskowski, Uwarunkowania konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2001, s. 83.

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Odtwarzacz MP3	–	–	–	–	12,5	21,8	27,5	29,4	29,1	25,4	22,5
Odtwarzacz płyt kompaktowych	9,4	11,1	7,8	10,4	12,4	13,9	14,6	13,5	12,9	9,4	7,7
Odbiornik radiowy	58,1	52,0	55,2	57,5	59,4	57,5	67,2	–	–	–	–
Magnetowid, odtwarzacz wideo	53,6	53,1	47,6	46,7	43,1	39,2	34,5	28,8	25,2	19,3	–
Odtwarzacz DVD	–	–	11,7	22,9	31,4	40,6	47,7	51,7	54,2	51,7	48,1
Kamera wideo	3,8	5,4	5,1	6,2	6,3	7,9	8,9	9,4	10,4	10,1	9,8
Cyfrowy aparat fotograficzny	–	–	–	–	18,4	28,4	38,0	45,6	49,6	50,0	49,4
Komputer osobisty	14,3	29,0	32,9	38,6	43,7	50,1	56,4	60,8	64,9	66,7	68,3
– z dostępem do Internetu	5,1	13,8	16,9	22,5	28,4	36,6	45,7	53,4	59,6	62,3	64,7
– bez dostępu do Internetu	9,5	15,6	16,5	16,7	15,9	14,2	11,7	8,3	7,4	6,9	6,0
Drukarka	8,8	20,4	22,7	25,8	29,5	33,6	37,1	40,1	41,4	40,2	37,2
Telefon komórkowy	–	47,2	54,0	65,2	73,1	79,3	83,5	86,5	88,8	90,3	92,0
Automat pralniczy	70,9	77,1	77,3	79,8	82,8	84,7	86,7	89,0	89,8	91,1	92,3
Odkurzacz elektryczny	92,4	93,2	92,7	93,0	94,2	94,8	95,1	95,4	95,0	94,4	93,8
Chłodziarka lub zamrażarka	98,4	98,5	98,3	98,0	98,6	98,9	98,8	98,5	98,9	98,6	98,9
Kuchenka mikrofalowa	17,0	26,6	28,6	33,3	38,0	42,5	46,1	50,1	52,6	53,3	54,3
Robot kuchenny	54,1	55,4	54,2	54,9	57,8	59,8	61,1	61,3	63,2	60,2	60,2
Zmywarka do naczyń	1,8	3,4	4,0	4,9	6,2	7,4	9,6	12,3	15,7	17,7	19,5
Rower	60,1	64,7	61,8	62,4	62,5	63,0	63,6	63,9	64,3	62,9	62,4
Motocykl, skuter motorower	3,9	3,6	3,1	3,3	3,7	4,2	5,2	6,2	6,2	6,1	6,1
Samochód osobowy	47,2	48,9	46,0	47,3	49,5	52,5	54,7	57,4	59,5	60,2	60,1

Źródło: Na podstawie: Budżety gospodarstw domowych w 2012 r., GUS, Warszawa 2013, s. 266; Budżety gospodarstw domowych w 2006 r., GUS, Warszawa 2007, s. 135.

Do badania sytuacji w zakresie wyposażenia gospodarstwa domowego w dobra trwałego użytku wykorzystać można trójstopniową skalę, według której:

- wysoki stopień nasycenia występuje w sytuacji, w której dane dobro posiada ponad 80% populacji;
- średni stopień nasycenia oznacza stan posiadania danego dobra przez 50-80% gospodarstw domowych;
- niski stan nasycenia to sytuacja, w której dane dobro posiada mniej niż 50% badanych¹⁰.

W analizowanym okresie nastąpił wzrost stopnia wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku. W latach 2000-2012 zaobserwować można wzrost udziału gospodarstw domowych posiadających sprzęt audiowizualny,

¹⁰ M. Piekut, Polskie gospodarstwa domowe – dochody, wydatki i wyposażenie w dobra trwałego użytkowania, SGGW, Warszawa 2008, s. 101.

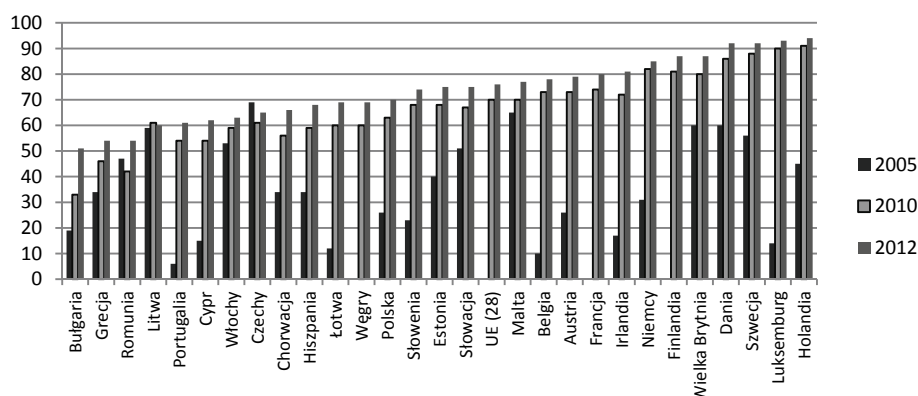
multimedialny oraz AGD. Warto zauważyć, iż jeszcze w 1997 roku pralka automatyczna była na wyposażeniu jedynie 65,4% gospodarstw domowych, a odbiornik telewizyjny – 92,3%¹¹. Obecnie sprzęty te, podobnie jak telefon komórkowy, stały się już dobrami powszechnie występującymi w gospodarstwach domowych. W przypadku tych urządzeń, jak również odbiorników telewizyjnych, lodówek, odkurzaczy należy stwierdzić wysoki stopień nasycenia. Średni stopień nasycenia cechuje takie dobra jak np. urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej (w 2012 roku niemal 70%), komputer (ok. 68%), samochód (ok. 60%)¹², rower (62%), robot kuchenny (60%), kuchenka mikrofalowa (ok. 54%), cyfrowy aparat fotograficzny (około 50%).

Porównując zmiany wyposażenia gospodarstw domowych w omawianym okresie, zaobserwować można poprawę zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym (większa nowoczesność) struktury posiadanych dóbr. Magnetydy i odtwarzacze wideo zastępowane są odtwarzaczami DVD, zestawami do odbioru kina domowego, czy też urządzeniami do odbioru telewizji satelitarnej. Spadkowi zainteresowania (od 2008 roku) odtwarzaczami płyt kompaktowych towarzyszy z kolei wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w komputery.

W 2012 roku w stosunku do 2000 roku największy przyrost udziału liczby gospodarstw domowych zasobnych w dane dobro odnotowano przede wszystkim w przypadku dóbr ułatwiających prowadzenie domu, a w szczególności: zmywarki do naczyń (przyrost gospodarstw domowych posiadających to dobro o ponad 900%), kuchenki mikrofalowe (o ponad 219%). W analizowanych latach nastąpił wzrost stopnia wyposażenia gospodarstw domowych w komputer – w 2012 roku w stosunku do 2010 roku o ponad 300%, a komputer z dostępem do Internetu wzrost o ponad 1000%. Jednakże mimo tak znaczącej poprawy, udział odsetka gospodarstw domowych w Polsce wyposażonych w komputer z dostępem do internetu w całym badanym okresie był w każdym roku nieco niższy od średniej dla Unii Europejskiej. Na rys. 3 zaprezentowano kształtowanie się odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu w Polsce oraz krajach UE w latach 2005, 2010 oraz 2012.

¹¹ Mały rocznik statystyczny 2000, GUS, Warszawa 2000, s. 197.

¹² Dla porównania – w 1997 r. jedynie 8,7% gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty, samochód zaś – 43,1%. Mały rocznik statystyczny 2000..., op. cit., s. 197.

Rys. 3. Odsetek gospodarstw domowych posiadających komputer z dostępem do Internetu w Polsce na tle krajów UE w latach 2005, 2010 i 2012.

Źródło: Na podstawie: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_bde15b_h&lang=en, dostęp: 28.04.2014.

W przypadku komputera należy także zaznaczyć, iż ok. 6,2% gospodarstw domowych w Polsce nie posiada tego urządzenia z powodu braku środków. Średnia dla Unii w tym zakresie jest niższa i wynosi 5,2%. Najwyższy odsetek gospodarstw, które nie mają wystarczających środków na zakup komputera, występuje w Rumunii – 23,3% oraz Bułgarii – 17,7%¹³. W krajach tych jest również największy udział gospodarstw domowych, których nie stać na zakup pralki automatycznej – 12,8% i 9,2% (w Polsce 0,5%), przy czym średnia dla UE wynosi 1,2%¹⁴.

Biorąc pod uwagę poziom dochodów gospodarstw domowych w Polsce w 2012 roku, największe rozbieżności pomiędzy najuboższymi i najbogatszymi gospodarstwami domowymi można zaobserwować w przypadku¹⁵:

- zmywarki – jedynie niecałe 11% gospodarstw domowych z grupy najuboższych (o dochodzie do dyspozycji brutto 400,45 zł na osobę) było w jej posiadaniu, w grupie najbogatszych (gdzie dochód do dyspozycji brutto na osobę wynosił 2556,19) – 31%,
- laptopa – posiadało go 32,5% gospodarstw najuboższych oraz 57,2% najbogatszych,
- aparatu cyfrowego – 43% gospodarstw domowych z grupy najuboższych było w jego posiadaniu oraz 60,9% z grupy najzamożniejszych,
- prywatnego samochodu osobowego – dysponowało nim 54,9% gospodarstw najbiedniejszych oraz 68,9% najbogatszych.

¹³ Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mddu03&lang=en, dostęp: 10.05.2014.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Opracowanie własne na podstawie: Budżety gospodarstw domowych w 2012 r., GUS, Warszawa 2012, s. 207 i nast.

Należy także zaobserwować, iż udział gospodarstw domowych mniej za-
możnych, w których posiadano rower, wynosił 72,1%, podczas gdy nasycenie nim
w gospodarstwach domowych z wyższymi dochodami wynosiło 57,6%. W tym
przypadku można jednak przypuszczać, iż trend ten zacznie się zmieniać z po-
wodu coraz większego propagowania zdrowego i aktywnego stylu życia, po-
wstawania ścieżek rowerowych, czy też coraz większej kongestii w miastach.
Kolejnym dobrem o większym nasyceniu w gospodarstwach uboższych jest odbior-
nik telewizyjny – nasycenie nim w gospodarstwach domowych należących do naj-
uboższych wynosiło 98,8%, a w gospodarstwach domowych zamożniejszych
96,4%. Jeszcze do niedawna posiadanie wielkiego telewizora czy też kina domowe-
go świadczyło o materialnym statusie. Od 2011 roku (tabela 2) tendencja ta się od-
wraca – brak telewizora nie jest wynikiem problemów finansowych, a świadomą
decyzją. Na jej podjęcie mają wpływ różnorodne czynniki – w tym m.in. upo-
wszechnienie dostępu do Internetu, rosnąca popularność smartfonów¹⁶. Gospodar-
stwa domowe z grupy najbiedniejszej w większym stopniu wyposażone są również
w komputer bez dostępu do Internetu – sprzęt ten jest w posiadaniu 10,7% tychże
gospodarstw oraz jedynie 4,9% gospodarstw najbogatszych.

Uzyskane wyniki potwierdzają i uzupełniają dane¹⁷ raportu agencji badaw-
czej TNS¹⁸. Według badania przeprowadzonego przez ten ośrodek najlepiej oce-
nianym obszarem zmian, jakie zaszły w ostatnich 25 latach w Polsce, jest przede
wszystkim wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt AGD (ponad 85%
odpowiedzi pozytywnych). Również według danych CBOS (Centrum Badania
Opinii Społecznej)¹⁹ ponad połowa badanych osób deklaruje satysfakcję z mate-
rialnych warunków bytu – mieszkania oraz jego wyposażenia. Należy jednak
zauważyć, iż pomimo ogólnego zadowolenia z wyposażenia w dobra trwałego
użytku występują sytuacje niezaspokojenia tego typu potrzeb, w których gospo-
darstwom domowym brakuje środków pieniężnych na zakup sprzętu i rzeczy do
wyposażenia mieszkania (domu). Aż 66% osób żyjących biednie, 37% osób
żyjących przeciętnie oraz aż 9% osób, których gospodarstwo domowe żyje do-
brze lub bardzo dobrze deklarowało występowanie sytuacji, w których brakowa-
ło środków pieniężnych na zakup sprzętu i rzeczy do wyposażenia domu²⁰.

Jedną z bardziej popularnych miar, która bierze pod uwagę złożoność czyn-
ników wpływających na jakość życia, jest m.in. wskaźnik HDI (*Human Deve-*

¹⁶ M. Lemańska, Smartfony kładą telewizję na łopatki w walce o czas, „Rzeczpospolita” z 19.03.2014.

¹⁷ Czwierć wieku zmian – optymizm kontra pesymizm, TNS Polska na 25-lecie wolności, TNS, maj 2014.

¹⁸ Agencja badawcza powstała w 2012 r. w wyniku połączenia Pentor Research International S.A. oraz Ośrodka Badania Opinii Publicznej Sp. z o.o. (TNS – ang. Taylor Nelson Sofres).

¹⁹ Polacy o swoim szczęściu, pechu i zadowoleniu z życia, CBOS, BS/1/2014, Warszawa, styczeń 2014.

²⁰ Jak się nam żyje. Materialny wymiar życia rodzin, CBOS, 2014, nr 44, Warszawa kwiecień 2014.

lopment Index)²¹. Do jego obliczeń wykorzystywane są trzy podstawowe wymiary²²: długie i zdrowe życie (mierzone poprzez wskaźnik spodziewanej średniej długości życia w chwili urodzenia), dostęp do wiedzy i edukacji (mierzony poprzez średnią i oczekiwaną liczbą lat nauki) oraz poziom życia (dochód narodowy brutto przypadający na mieszkańca według parytetu siły nabywczej). Kształtowanie się wskaźnika w poszczególnych krajach UE zaprezentowano w tabeli 3. Alternatywną miarę oceniającą jakość życia proponuje ośrodek Boston Consulting Group. Na wysokość tego wskaźnika (SEDA – *Sustainable Economic Development Assessment*, skala 0-100) wpływ mają: PKB *per capita*, stabilność ekonomiczna kraju, skala nierówności dochodów jego mieszkańców, poziom bezpieczeństwa i opieki zdrowotnej, zatrudnienia, jakość instytucji, ochrona środowiska czy kapitał społeczny²³.

Tabela 3

Wskaźnik HDI oraz SEDA w Polsce oraz w pozostałych krajach UE w latach 2000 i 2012.

Państwo (oraz miejsce w rankingu 2012 HDI)	HDI		SEDA	Państwo (oraz miejsce w rankingu 2012 HDI)	HDI		SEDA
	2000	2012	2012		2000	2012	2012
Holandia (4)	0,891	0,921	95,1	Czechy (28)	0,824	0,873	80,4
Niemcy (5)	0,870	0,92	92,3	Grecja (29)	0,810	0,86	72,1
Irlandia (7)	0,879	0,916	82,9	Cypr (31)	0,808	0,848	75,4
Szwecja (7)	0,903	0,916	96,4	Malta (32)	0,801	0,847	70,2
Dania (15)	0,869	0,901	90,9	Estonia (33)	0,786	0,846	73,5
Belgia (17)	0,884	0,897	90,9	Słowacja (33)	0,785	0,84	75,5
Austria (18)	0,848	0,895	90,2	Węgry (37)	0,79	0,831	73,1
Francja (20)	0,853	0,893	88,2	Polska (39)	0,778	0,821	71,8
Finlandia (21)	0,845	0,892	95,8	Litwa (41)	0,756	0,818	71,4
Słowenia (21)	0,842	0,892	80,7	Portugalia (43)	0,783	0,816	76,4
Hiszpania (23)	0,847	0,885	79,3	Łotwa (44)	0,738	0,814	66,0
Włochy (25)	0,833	0,881	78,2	Chorwacja (47)	0,755	0,805	64,6
Luksemburg (26)	0,861	0,875	91,4	Rumunia (56)	0,709	0,786	55,9
Wielka Brytania (26)	0,841	0,875	86,1	Bułgaria (57)	0,721	0,782	58,1

Źródło: Na podstawie danych <http://data.un.org/DocumentData.aspx?q=hdi&id=327>, dostęp: 5.04.2014 oraz From health to well-being. Report. Introducing the BCG Sustainable Economic Development Assessment, The Boston Consulting Group 2012, s. 37-40.

Porównanie zmian w wyposażeniu gospodarstw domowych oraz wartości wskaźników HDI oraz SEDA pozwala przypuszczać, iż w badanym okresie

²¹ Wskaźnik Rozwoju Społecznego (*Human Development Index* – HDI). Po raz pierwszy opublikowany został w 1990 r. przez agendę ONZ – Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju.

²² <http://www.undp.iq.pl/Co-robimy/Badania-rozwoju-spolecznego2>, dostęp: 10.04.2014. Ich odpowiednie zsumowanie klasyfikuje poszczególne państwa w skali od 0 do 1, dzieląc je na słabo, średnio, wysoko i bardzo wysoko rozwinięte. Im bliżej 1, tym dany kraj cechuje wyższy poziom rozwoju społecznego.

²³ From health to well-being. Report. Introducing the BCG Sustainable Economic Development Assessment, The Boston Consulting Group 2012.

wydatki konsumpcyjne przekładały się na podwyższenie szeroko rozumianej jakości życia. Należy oczywiście zauważyć, iż zakupione i posiadane przez konsumentów dobra trwałego użytku nie wpływają w sposób bezpośredni na wysokość powyższych wskaźników. Jednakże dzięki nim możliwe jest zaspokajanie potrzeb oraz uzyskiwanie satysfakcji. Ponadto wyposażenie to wpływa na sposób, w jaki jednostka żyje, gdzie mieszka, co je itp., i tym samym oddziałuje na samopoczucie, stan zdrowia czy też długość życia. Różnice w poziomie i strukturze konsumpcji oraz wyposażeniu w dobra trwałego użytku mają zatem odzwierciedlenie w wysokości HDI i SEDA. Polska i kraje o zbliżonej strukturze konsumpcji²⁴ osiągają podobne rozmiary tych wskaźników. Analizując wskaźnik HDI oraz konsumpcję gospodarstw domowych należy wskazać, iż kraje o wyższym poziomie jakości życia cechuje mniejszy udział wydatków na żywność, a wyższy na np. usługi (np. Holandia, Niemcy, Dania czy Finlandia – usługi transportowe i łączność oraz rekreacyjne i wypoczynkowe) oraz lepsze wyposażenie. Z kolei w krajach o nieco niższym poziomie wskaźnika HDI (np. w Polsce) zauważa się wysoki udział wydatków na żywność, co świadczy o nie całkiem korzystnej sytuacji (nie tylko materialnej) społeczeństw tych krajów²⁵.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, iż wraz ze wzrostem dochodów (jak również zobowiązań) gospodarstw domowych w Polsce, zmieniających się pod wpływem PKB, wzrastało spożycie indywidualne, korzystnie zmieniała się struktura wydatków konsumpcyjnych, co determinowało zmianę ilościową i jakościową wyposażenia w dobra trwałego użytku.

Największy przyrost udziału liczby gospodarstw domowych zasobnych w dane dobro odnotowano przede wszystkim w przypadku wyposażenia ułatwiającego prowadzenie domu.

Gospodarstwa domowe osiągające niższe dochody były znacznie gorzej wyposażone w dobra trwałego użytkowania. W szczególności wyposażenie tych gospodarstw domowych nie zawsze podążało za trendami współczesnej konsumpcji.

Dokonując porównania zmian w wyposażeniu badanych gospodarstw domowych oraz wartości miar obrazujących rozwój społeczno-gospodarczy, można zauważyć, iż w badanym okresie wydatki konsumpcyjne oraz posiadane przez gospodarstwa domowe dobra trwałego użytku przekładały się na podniesienie szeroko rozumianej jakości życia.

²⁴ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik statystyki międzynarodowej, GUS, Warszawa 2012, s. 205 i nast.

²⁵ Ibid.

Literatura

- Budżety gospodarstw domowych w 2006 r., GUS, Warszawa 2007.
- Budżety gospodarstw domowych w 2012 r., GUS, Warszawa 2013.
- Bywalec C., Konsumpcja w teorii i praktyce gospodarowania, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Ćwierć wieku zmian – optymizm kontra pesymizm, TNS Polska na 25-lecie wolności, TNS, maj 2014.
- From health to well-being. Report. Introducing the BCG Sustainable Economic Development Assessment, The Boston Consulting Group 2012.
- Gutkowska K., Ozimek I., Laskowski W., Uwarunkowania konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2001.
- Jak się nam żyje. Materialny wymiar życia rodzin, CBOS 2014, nr 44, Warszawa, kwiecień 2014.
- Konsument i jego zachowania na rynku europejskim, red E. Kieźel, PWE, Warszawa 2010.
- Kusterka M., Jakość życia w aspekcie wybranych wskaźników ekorozwoju, w: Jakość życia w perspektywie nauk humanistycznych, ekonomicznych i ekologii, red. J. Tomczyk-Tołkacz, AE we Wrocławiu, Jelenia Góra 2003.
- Lemańska M., Smartfony kładą telewizję na łopatki w walce o czas, „Rzeczpospolita” z 19.03.2014.
- Łuszczuk M., Pomiar jakości życia w skali międzynarodowej, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013.
- Mały rocznik statystyczny 2000, GUS, Warszawa 2000.
- Mały rocznik statystyczny 2004, GUS, Warszawa 2004.
- Mały rocznik statystyczny 2012, GUS, Warszawa 2012.
- Mały rocznik statystyczny 2013, GUS, Warszawa 2013.
- Monitoring banków 2005-2010, GUS, Warszawa 2010.
- Monitoring banków 2012, GUS, Warszawa 2013.
- Piekut M., Polskie gospodarstw domowe – dochody, wydatki i wyposażenie w dobra trwałego użytkowanie, SGGW, Warszawa 2008.
- Polacy o swoim szczęściu, pechu i zadowoleniu z życia, CBOS, BS/1/2014, Warszawa styczeń 2014.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008-2011, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2013.
- Roczne wskaźniki makroekonomiczne, GUS, Warszawa 2014.
- Rocznik statystyki międzynarodowej, GUS, Warszawa 2012.
- Zachowania polskich konsumentów w warunkach kryzysu gospodarczego, red. E. Kieźel, S. Smyczek, Placet, Warszawa 2011.
- www.cbos.pl.
- www.epp.eurostat.ec.europa.eu.
- www.knf.gov.pl.
- www.nbp.pl.
- www.stat.gov.pl.
- www.undp.iq.pl.

HOUSEHOLDS PROVIDED WITH SELECTED DURABLES AND ITS QUALITY OF LIFE

Summary

The number and quality of equipment shows not only the state of household wealth, but also its level of modernity. Households behavior can be treated with one hand as one of the manifestations of changes in consumption, and on the other hand as one of the determinants of the level and quality of life. Therefore, the purpose of this article is to analyze households equipment with selected durable goods in Poland, considered in the context of quality of life in the years 2000-2012.

Research was based on the individual data of household budget collected by Central Statistical Office (GUS), National Bank of Poland (NBP), Polish Financial Supervision Authority (KNF) and statistical data published by various entities.